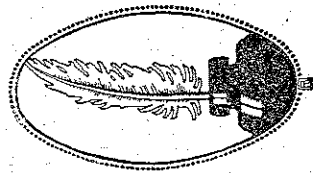

ben keresik az érintkezést és ha esetleges világi kompromisszumaikat is ennek a célnak a szolgálatába állítják. Az Istenhez vezetett termékeny lélekben felébred az a hit, amely nem múltó életmű és nem pusztán gépies átvétele a megszokott Isten-fogalmaknak, hanem megalkuvatlan lelkiismeret, a legjobbnak fíradhatatlan akarása, gyermeki bizalom és boldog reménység. Az ilyen hit valóban képes újjászülni — a felekezeti és osztálykülönbségeket szeretettel ki-egyenlítő életre.

Dr. Turgyogi Szűcs Kálmán.

Az egyke-kérdéshez.

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Méltóztatótt felszólítani, hogy az „egyke“-kérdéshez szóljak hozzá a *Protestáns Szemle* hasábjain. Készséggel teszek eleget. Az én szerepem nem lehet a kérdés nagy egészének áttekintése, csak a központi feldolgozás felé siető szájak egyikének kézzelfogható föl-műlben való beszolgáltatása. Ez a szál: az *ormánysági egyke*. Amint nyújtok, piltóreszk: tehát csak teljesen gyakorlati meglatásokkal, szinte a körülírttem élő arcolatról másolva, de talán éppen realitá-snál fogva ad majd egy-két irányolvet a nagy-vászson kioldgo-zásához.

A kérdésnek két oldala van. I. Honnan támadt az egyke? II. Hogy küszöbölhetem ki az előidéző okokat?

I.

Tehát honnan támadt? Világosan áll előttem, hogy gyökere nálunk *gazdasági ok* volt. Ime, egy kis helyzetkép. Balogh Pál: *A népfajok Magyarországon* című nagy munkája, mely Magyarország földrajzi és népmozgalmi adatainak összefoglalását adja 1902-ig, az ormánysági népről (316—320 l.) többek között eze-ket írja: „Sűrűn beépítette (tudmillik a magyar nép) 58 községgel, majd oly sűrűn, mint a göcseji nép a Zala mellékét. Átlag minden másfétezer kat. holdra 1—1 falu esik.“ „Az Ormányság földje nem bir sem több embert, sem több községet fenntartani.“ „Java-erejét Szlavóniába küldi.“ Hadd szóljak először is ezekhez az ada-tokhoz és megjegyzéselehez. Balogh Pál kijelentéseinek súlyt ad, hogy központi statisztikai adatok alapján szigorú tárgylagosság-gal tehette azokat: „... sem több embert, sem több községet...“ „En helyesbíteném ezeket az adatokat. Mert központi statisztikai adatok alapján egy-egy politikai község egészét, tehát a hozzátar-tozó pusztákkal, vette Balogh alapul, még szomorúbbá válik a helyzetkép, ha az egy-egy község atlagbirtokaul felállított 1500 kat. holdat 1000 kat. holdra újítjuk le. Vegyünk egy átlagos nagy-ságú ormánysági falut: *Kázics*. Van kikerekítve 700 kat. hold szántója, rétje, 80 hold erdeje s körülbelül 250 hold, részben mocsárborított, vagy vízöntéses legelője. Tehát csak valamicské-vel több 1000 holdnál. Feloszlik ez a birtoktest körülbelül 90 negyedtelekre (fertály) majdnem ugyanannyi család között. Esik tehát egy-egy családra erdő- és legelőilletéken túl alig valamicské-

tönkment egy másik ormánysági család. De a Vas-, a Farkas-, a Balázs-birtok ma is ugyanaz a kisbirtok, ami ezelőtt ötven évvel volt s nincs rá mód és eset, hogy valaki például három holdról bár-mekkora szorgalommal husz holdra, vagy husz holdról például ötven holdra emelkedhessen. Élelken emlékezem még gyermekkoromból ormánysági családokra, ahol négy-öt erős férfi — robbanásig feszülő energia — volt a meglelő nő- és gyermeklétszámmal bezsufolva 4—5 hold tömlőbő s rágra éven át a maga fekete-sárga kukoricakenyerét s vörshagymáját. Jaj, mit vétkezett a magyar önmaga ellen, — nem életébe kerülhet-e? — hogy nem ismert a legújabb idők ostorcsapásait szociális problémát, vagy, ha ismert, a városban kereste azt, de a faluban — Szinyei-, Nádlér-motivumokat s szépirodalmat keresett csak.

Intenzív irányban milyen fejlődési lehetőségei vannak az ormánysági népek? a) Belterjes gazdálkodás. A kecskeméti magyar család megél két hold földből. Miért? Mert a legutolsó használató uborkája is világarucikk. Miért nem tud az ormánysági család nyolc holdból belterjes gazdálkodással megélni? Mert eddig még nem sikerült megtalálnia azt a termelvényt, ami világarucikké nőhetne volna ki magát. De, ha megtalálta volna is, elaprozottságánál s minden nagy központtól távol eső területénél fogva sokkalt nehezebb volna az összegyűjtési és értékesítési lehetőség. Ehhez a ponthoz az orvoszerek között fogok még szólni. Csak annyit, hogy gazdasági téren nagyon sokat kell ennek a népcuk tanuina, míg az ezer éven át bevált lo- és bűzágazdálkodásról átkér okszertőbb gazdálkodási módokra. Félek, hogy a megszokotthoz esőnyösen ragaszkodó természeténél fogva akkor fog áttérni, mikor már összeceptak feje fölött a hullámok. b) Ipar. A neki szükségesséparat teljesen ellátják a száz éve közjeje telepített német és cseh uradalmi iparosok utódai. Nagyon csekély elhelyezkedési lehetőségei vannak ezen a ponton. Tömegeket foglalkoztató ipartelegekről itt szó sincs. Banya nincs. A vasút nyújt egyetlil némi nap-számlehetőséget nagyon korlátolt számú munkás számára. Egykor virágzó népiparát, a híres ormánysági szőftest, amivel legalább asszonyai kereshettek volna, tönkretette az idegenbámuló, magyart semmitbe vevő magyar bün. Erről a pontrol is fogok szólni az orvoszerek között. c) Kereskedelem. Ezzel tudta csak otthoni kicsi jövedelmét kiegészíteni az ormánysági nép. Járt a Szilavóniát olesóló, marha, de különösen dísznó után s hajlotta föl Kaposvárig. A dísznóvesznek Magyarországra behuroolása előtt egész erdöket béreltek ki Szilavóniában makdatásra. Biztos volt a számitásuk. Ha nem csurraut, csöppent s a tengöló itthoni élethez juttatott néha egy-egy kövérelb falatot a világhaború ezt is tönkretette. Evek hosszú sora óta semmiben nincs biztos számitása, mind ösz-szebb vonja szárnyait, gubbaszt, adosotik és pusztal. Nem vetekez évét, hogy a mai lehetőségek mellett népünk súlyos hányadál-nál bekövetkezik a tőkeletes anyagi öszeomlás. d) Hivatal. Szólni se érdemes róla. Egy-két fia ha elhelyezkedik itt-ott keserves hivatalnok-pályán, ez a nagy egész sorsán semmit nem lendit.

vel több, mint hat-katasztrális hold szántó s két hatasztrális hold rét. Nagyon sajnálom, hogy ebben a pillanatban nem áll módomban Ormányság öszses családjainak számát elosztanom az általa öröklül birt negyedtelkek számával, de leg-jobb tudásom szerint állítom s a Közponi Statisztikai Hivatal adataival központilag ellenörizhető, hogy ez az ormánysági átlag-falu s átlag-családívagyon tükörképe. Átlag. Tehát eb-ből az következik, hogy tömegszám vannak közbirtk lakosok, akik az átlagbirtokon is mélyen alulmaradnak. Talán fölösleges a *Pro-testáns Szemle* komoly, szociális és magyar faji problémákon velem együtt vívó olvasóinak magyaráznom, hogy ez az átlag-birtok *magában öve* egy-egy családnak csak tengölósi lehetőséget nyujt, de *fejlesztési lehetőséget nem*. Még hangsúlyozottabban mondom, hogy *nem*, ha hozzáfűzöm, hogy, apró községekből állván, közigaz-gatási, kulturális és egyházi kötelezettségekben föbbszörösen na-gyobb terhet visel például az alföldi magyarnál. A magyar-faj szociális problémáinak megvárgyalása s a segítés munkálatainak megkezdése körül okvetlenül szükséges volna pontos adatok felvétele és közponi öszevasonlítása ezen a téren is. Csak egyetlen, előt-tem álló példa a sok közül: termelt a családnak 12 q. búzája. November. A 12 q. búza eddig el nem fogyasztott részét kénytelen volt adósságra s adóra eladni. Miből él ez a család jövő aratásig?

Már most, ha egy nép, vagy népcsoport fejlődési lehetőséget vizsgálom, meg kell vizsgálnom ezeket a lehetőségeket extenzív és intenzív irányban. Extenzív irányban Balogh Pál azt írja, hogy „java erejét Szilavóniába küldi.” Ez így volt a mult század 70—80-as éveiben különös mértékben. Somogy, Baranya egész gyarmatosított végzett Szilavóniában albban az időben. S bizonyos fokig ez a települési lehetőség adva volt egészen a háborúig a magyar földművesnek a horváté fölött álló magasabb gazdasági kulturáltságában és kétségkívül nagyobb szorgalmában. Ezt az extenzív irányban való fejlődési lehetőséget a világhaború öszsetörte. Északi irányban minden extenzív fejlődési lehetőségnek útját vágta a Rákóczi-szabadságharc szomorú századának magyarelleses telepítési politikája. Baranya 127 német, 22 horvát s 4 szerb községe. Minden idegen nyelvű honfitársunkat testvérként ölelte szívünkre, kérдем mégis: szükség volt-e Magyarországnak ezen a pontján erre a magyar-faj fejlődési lehetőséget lezáró telepítési politikára? Nem. Megdöbbsenve láttam régi esperesi öszsefoglaló-jelentések sta-tisztikai adataiból, hogy a legtöbb ormánysági község lélekszáma már ezelőtt 120—150 évvel ugyanaz volt, mint ma. Mennyi drága magyar telepet bocsáthatott volna ki ez a nép magából, ha valaki hóna alá nyúl: jer és fejlődj! Mi történtük ott, ahol egy nép nem tudja többé szaporodó népfölöslegét elhelyezni?

Hát otthon, a maga területén, vannak-e extenzív irányú fejlődési lehetőségei? Tud-e legalább a maga területén földet szerezni? Nem. Ugyszólván minden ormánysági falu kötött nagybirtokkal van körülveve. Alból nincs egy talpalatnyi föld-eladó. Ha ormánysági ember földet vásárol, az csak egy úton történhetik:

Extenzív és intenzív irányban, ime, a gazdasági helyzetkép. Óriási bűn az „egyke“, halálharangot kongat jövőnk felett, de Magyarország ezen a pontján, Dél-Baranyában, legalább gazdasági téren megvan a magyarázata s a bűn nemcsak ezé a népé, hanem szálai visszanyúlnak a XVIII. századba s ott csattognak ostorként a XIX. és XX. század hihetetlenül mélyen alvó szociális lelkiismerete körül.

A gazdasági ok belefúrta azlán magát a lélekbe s az „egyke“-kérdés gyökerét mind nagyobb percentben *lelki-okokká* változtatja. Ennek az oknak is két sarka van: negatív és pozitív. Negatív formája népünk mélyseges pesszimizmusa, jövőjével szemben, pozitív formája: a tudatos, önmagát élvező bűn. a) A mélyseges pesszimizmus. Benne van az egész magyar lelkiiségben. Századokon keresztül — Mohács óta — csak pusztulást látott ez a nép. Beleszakadt tövise a testébe. El kell olvasni a XVI., XVII. század jagrátó jeremiádjait. Ez a magyar pesszimizmus nemesebb formája, mert illeszen előtt jagáttá ki magát, ott tört össze önmaga bűneit meglátó büntudattá, tehát végeredményileg *élet forrása* volt rá nézve. Másik, könnyelműbb, összetévesztésen túl mit sem látó, szinécikus formája ott jagratja magát *halálba* az „Egy bűndös szegénylány“ sírófaiban:

Eh — beste az anyja! — élek, ahogy élek...
Több szegénylány közt én is eleselengok.

Ugyanez a hang él ma a pusztuló ornánysági faj nagy részében. Sajnos, a jeremiádok életmentő hangja mind ritkábban esendűl föl. Nem hisz jövőjében. Nyolc hold száz év múlva is csak nyolc hold. Ha ma egynek is nyomonúságot jelent, mit jelent kettőnek, háromnak a követező nemzedékben? Éselédnek adjam a „család-jaimat?“, Más „üsse-dobja?“, Az élet malomtaposás csak. Kivezető út nincs. Hát taposunk ki a magunk porcióját, de minek taposunk más? Ugy zúg ez a sötét beszéd, mintha nem szeretné gyermekét. Pedig szereti. De már előre lemondott róla, hogy jövőt tudjon teremteni számára. S mert élete alaphangja ez a lemondás, ki is öl belőle minden lendületet. Imé, ismét egy példa. Sikerrült falumnak huszéves bértetle elsőbbségi jogon megszerezni egy pusztát. Az átmenet egy-kétéves nehézsége után tizennyolceves megkönyebbülést jelentett volna. Az utolsó percben előjöttek a pesszimizták. Lebeszéltek a népet. S le tudták beszélni. Tizenkét évig fogja siratni az elszalajtott alkalmat, ha ugyan addig teljesen össze nem roppan.

Pozitív sarka pedig az „egyke“ lelki-okának: a tudatos, önmagát élvező bűn. Hátba két családból egy család, négy holdból nyolc hold lenne? Ni, milyen könnyű s mennyire egyedüli útja a jobblétnak... S a gondolatot tett követte. A tett az észszerűség ruháját öltötte magára. Mint észszerűség, valahogy a lelkiismeret szankcióját is megszerezte: *erkölcsésé* változott. Ostoba, aki ezt nem érti. Maga gyerekét teszi tönkre. Lám Vargaéknál, Balázséknál mennyi mindentre telik. Nem „hurcolódik“. Hát csakugyan ez az „okosság“. S mint minden önmagát élvező, tudatos bűn, ez is

olyan, mint a lavaa kezdő kis hógörgöttege: zuhanás a vége. Elszakít attól, a mi örök, ami egyedüli szabályozója nemesebb énemnek, enged rohamom mind szétfűtőbb iramban, a megkezdett lejáron, találkozom a *etáros* moosarával is közben, fröccsenő sara még sikosabbá teszi útamat s egyszer csak? ... A siklósi járás gazdasági felügyelője jelenű (1926): Nagyharsány határában 360 hold maradt műveletlen az elfogyott munkaerő miatt.

Nép, amely maga mondott le jövőjéről, sárját még egy utolsó nemzedékben örülten körültaucolja s azután nem lesz egyéb, mint idegen fajok — felszívó telepe.

II.

Mik a gyógyítás útjai?

Mely szomorúsággal jelentem előttem, magyar fajom szociális lelkiismerete, hogy, mint egyéb területeken, itt is éppen egy embernemzedékkel elkéstél. Természetes, hogy amikor a primár-állapotban csak gazdasági kényszer tudatos, önmagát élvező bűnné változott, a seb rákosodásba ment át. Rákot pedig földi eszközökkel ma még gyógyítani nem tudunk. Tehát reményünk csak azokon a területeken lehet földi eszközökkel, ahol még nem állt be a rákosodás. Világos, hogy a gyógyítás módja csak a lent előadott okok kiküszöbölése lehet.

Miféle okok küszöbölhetők ki, mik nem?

Mielőtt ezeknek az okoknak tárgyalásába fognék, minden szét külön hangsúlyozva, egy súlyos kijelentést kell tennem. Csak az vegye fel a problémát, aki nem fél az igazságtól, kész lelkiismerete Krisztust elfogadni Bíróul, (aki magasabb Bűvőt tud, mondjon!), tehát, ha úgy fordul, öklét nem az igazság arcába vágja, hanem bünbánóan a maga mellének s akit minden mellétekintetet félretevő, Krisztás lelke egyetemeségével látóhatárait kitágított, feltétlen fajszeretet vezet. Azaz: hozzá se nyúlhatunk a kérdéshez mindaddig, amíg a magyar szellemi arisztokrácia lelkében fel nem ébred a messzelátó, építő, szociális lelkiismeret s amíg erkölcsi emelkedettségre nincs ahhoz, hogy a kőkőf is győzelmet kívánja az igazabb és emberibb, mert krisztusibb világnak, ha annak szekerere a saját értekeim dübörög keresztül.

Már most a legelemből igazság, hogy ha eljövendő számszó embernemzedékeket várok, gondoskodnom kell azoknak az ember-nemzedékeknek emberhez méltó megélhetéséről. Mindégy: azt a megélhetést akár földben, akár iparvállalatban, akár egyéb eszközben nyújtom. De adnom kell.

Mit adhatok — extenzíve — földben?

a) A gyarmatosítás lehetőségét lezárta a XVIII. század magyarellenes telepítési politikája s a világháború. Ugyanebbe a ténybe Anglia belehalna, de nekünk élnünk kell, tehát a földet

b) itthon kell megadnunk. És itt csak a kötött birtok (egyházi és világi egyaránt) jöhet számításba. Mikor van a nagybirtoknak létjogosultsága? Anyagi vonatkozásban: ha az mintagazda-

... a magyar „szegény ember“ fölségteljes legalkalmasabb eszközeinek. Az öröklajdon *ána* s a befektetés együtt sok kisméber nyakát kibőrté már, mielőtt öröklajdonának hasznát vehette volna.

Tudok-e még tenni valamit extenzió irányban, — a földön kívül — a seb gyógyítására?

e) ... „Egyke“ fészkek. Gazdasági nyomor. Szülés, gyönyörű, száz haretér járt, koraosz férfi. Tipikus kedves arcú, sugár aszszony. Hat hold örökség. Most született hat holdra — a negyedik gyermekük. Tegnap hozta föl a fehérasszony Mária két galambocskáját lelkében az Úr házába. S a férfi — ma kért újabb 100 P-t szövetkezetünkől gyermekei cipőjére. A Józsika „mamusz“-ban jár most is az iskolába... Elérzékenyülök. Mennyi gond is harangoz mögöttem, te két szomorú arc. A férfi lelkében — az adósság réme. Az asszony fájo lelke mögé pedig előjönnek a rútaik: „Bolond voltál — bolond voltál!“ Az én szívemben is harangoz valami. Meg kell mondanom annak a koraosz férfinak: „Én melletted leszek. Ne félj! Elhelyezem gyermekeidet.“ ... Magyar kormány, magyar társadalom, adsz-e nekem *akor* majd egy *ivadát*, ahova bekoportatok s amint hadiárvaikat sikerült veled elhelyeztetnem, kit állami méncsbirtokon, kit másod, vezetsz-e „egyke“-vel fertőzött vidékekről való hatholdas, négygyermekes apákról lajstromot s elmondhatom-e majd ott: „Itt hozok három dolgozni akaró, gyönyörű magyar gyermeket, adj nekik jövőt!“ Semmit sem tudok tenni én, a lelkipásztor, bármilyik felokozetkez tartozzam, míg magyar kormány, magyar társadalom ezt az *ivadát* meg nem adod. Ne felejsd el, hogy ugyanakkor *hittel* is adtal az én Tóth Péteremnek.

Ezzel aztán ki is merítettem magam részéről az extenzió irányú segítés lehetőségét.

Mit tudok tenni a gyógyítás érdekében — intenzíve.

a) Földben? Olyan termelvények termelésére kell népiünkkel rábírnunk, amik a világra elhelyezhetők. Tehát le kell mondania mindenekelőtt az ezeréves búza- és logazdálkodásról s kivárol szarvasmarhafajokkal modern tejjagdálkodást üzni. Sőt búzájáról le sem kell mondania. Dánia az utóbbi negyven esztendő alatt átért a gabonagazdálkodásról az állat-, elsősorban szarvasmarhagazdálkodásra, gabonaföldje 30 százalékát takarmányfödekké változtatta, hihetetlen magasra kifejlesztett tejjagdáságával mintaszövetkezeti szervezkedéssel kapcsolatban kicsi területét Európa talán legzadagabb földjévé varázsolta át s mi történt megfogynak között gabonatermelésével? Az sem fogyott meg. Az óriásra feldagadt marhaállomány után oly dúsan tudja szántóföldjeit trágyázni, hogy gabonaföldjei ma is meghozzák a negyven évvel ezelőtti 30 százalékkal több szántóföld hozadékát. (Lásd Pogány: *Dánia, a paraszteleldorádó*.) Minden szakemberünk tudja, hogy jól kiválasztott fajokkal s okszerű felhőntő-takarmányozással állattenyésztésünk évi hozamát csak mártában évi 500 millió P-vel

ság, tehát köztve előbbre viszi fajom jövőjét. S lelki vonatkozásban: ha a befolyó jövedelem nem lipóvárosi, párisi, méráni kártya- és kártyabartagokat, a magyar vagyonnak idegen földön elfecsérlőit, hanem Széchenyi Istvánokat, Széchenyi Ferenciket, Apponyi Sándorokat, Károlyi Sándorokat termel, akiknek a szívük minden szála oda van kötözve fajuk jövőjéhez. Krisztus fiólszéke előtt. Egyszóval: a magyar Szentkorona, minden tulajdon forrása, csak azoknak a fainak ad a maga vagyona fölött tulajdonjogot, akikből haszná és dicsősége van, de kiméletlenül kivessi a tulajdonjogot annak kezéből, aki arra méltatlan. S ezt a gondolatot kiterjeszténém nemcsak keresztény és zsidó nagybirtokosainkra, de azokra a kisbirtokosokra is, akiknek büne miatt 360 holdnak kell műveléslenül maradnia. Micsoda létjogosultsága van az olyan nagybirtokosnak, amelynek ura az ország szebb jövője érdekében meg se próbálkozik mintagazdasággal, pusztáinak utolsó zsrját idegen bértilk uszorázzák ki s minden fehétséges jövedelmét francia és olasz földön költi el? Ha akarom, hogy éljen a fajom, a nagy egész jövőjét kell nézmem. Nem mérlegelnem kell-e hát egyszer nekem, a Szentkoronának, hogy előbbre viszi-e fajomat *ilyen* nagygazdaságok fenntartása s mellette ezrek és ezrek munka- és szaporodási lehetőségénél megakadályozása, vagy lelkiismeretem szerint meg kell egyszer próbálnom az ellenkezőjét is? S van-e értelme fenntartanom azokat a kisbirtokosokat, ahol az „egyke“ gyermek mellett három konvenciócs cselédet is tartanak, nines, aki a birtokot művelje s a falu kétharmada részben örök, részben bértilkirtokos már idegenek (horvátok, németek) kezén van? Van nekem, a Szentkoronának, a magyar faj szimbolikus megtestesítőjének, ilyen birtokosból hasznom? Csak károm és gyalázatom van. Tehát nem a tied többé a birtok, hanem azé, akit fajom jövője érdekében *segítenem kell*. Meg vagyok róla győződve, hogy ilyen egyszerű, szociális lelkiismeretem előtti feltétlenül igazolt, magyar fajom érdekeit előrevívó törvényt olyan megdöbbenést váltanék ki, hogy a kiterjesztülő magyar falvak fokozatosan megtelnének újra gyermekkel s nagybirtokosaink a minta-gazdaságok százaival szörnák tele a magyar tájakat — saját érdekükben. Kegyetlen voltam én, a Szentkorona? Otromba, minden tulajdonjogot fejtetőre állító, újabb katasztrófabá döntő földosztás ez, amit hirdetek? Égi magasságban áll fölötté. Mert miről van szó? Arról, hogy egy élet-halál-mesgyére állított nemzet megköveteli a legszentebb, *felelősségteljes sáfárságot* javai birtoklótól: részveszel-e ennek az élet-halálküzdelemnek felséges zenekórusában minden képességeddel, vagy nem? Ha igen: aranykönyvbe írom a nevedet. Ha nem: kiviszem a hegredűt a kezzedből, mert életem függ annak a zenekórusnak zavaratlan, égi harmóniájától. Haldoklóhoz csak sákramentumot vihetsz. nem aszfalloperttetet.

Hogy az ezer és ezer drága, mozdalmi se tudó magyar család fejlődési lehetőségéért így kiosztásra kerülő kis- és nagybirtokok örökül, vagy kisbirtokul osztassanak-e szét, ennek eldöntését másokra bízom. Vidékemen tett tapasztalatok alapján (lásd még

lehetne emelni. Ma, amikor Marek magyar professor zsenialitása révén nines többé marhagazdálkodásunk réme, a májmétey, hát miért nem tesszük meg?

Ki kell választani minden vidéken azt a gyümölcsfajt, amely talajának és éghajlatának legjobban megfelel s világcipacsn elhelyezhető. Tehát, oh magyar közgazdász, egyetlen diktátor, aki előtti az ön szájas, nyakas, "Istennek se" magyarom feltétlenül meghajol, nem levégre vagdalkozó általánosságokkal adnám ki a rendeléteket: köteles vagy, minden falat község, ojtványos-kertet létesíteni (évi 800 P kiadással) s ott tüsköt-bogarat összcsohtani, amiből végeredményileg csak kara van az összerogyó adózónak, hanem megállapítanám például, hogy a világ leggyönyörűbb, legzamatosabb Jonathán-almája és Sándor car-körtéje hibetetlen mennyiségben s féregmentesen itt terem az Ormányságban. Mivel a magyar ember, ha meghal, akkor se enged egyszerű felvilágosító jótanácsoknak, diktátori szóval adnám ki: szűz-területen, a legelő legmegfelelőbb helyén köteles vagy 300—400 fűcskából álló Jonathán-, Sándor car-ligeteket létesíteni olyan tótávolságban, hogy legelőd is legelő marad s oh, járási és vármegyei gazdasági felügyelőség, minden tiszteltreméltó irodai munkádnál de többet érne, ha gondoskodnál — *népedet is tanítva ugyanakkor* — azoknak a ligeteknek szakszerű kezeléséről. Ormányság maga ki-fermésével az amerikai Jonathán-behozattal s ugyanakkor 200 darab fa termesztésével (nem csupán almafára gondolkod) minden kicsi község kifizetné mindennemű közadóját. Lágyes, patakos, kicsi Ormányságom te, micsoda tündérkertté lehetnél, ha kormányzói "álmokat álmodóid" is volnának egyúttal.

Mit tudok tenni intenzíve — b) az ipar terén? Azt az ipart kell felkarolnom, amely adva van a népnek hajlamaiban és termelvényeiben. S itt ismét egy szomorú elhagyottsága népemnek. Magyarország behozatalra szorul lenből. A lentermelés leg-alább háromszoros hasznót hajt, mint a búza. Ormányság népének évszázadok óta vérében van a len termesztése és feldolgozása. Mi az oka, hogy mégse tudja értékesíteni gyönyörű, selymes szálát lenét, kenderét? Holott az országnak is szüksége van rá, népünk is kenderet kaphatna munkája után! Nem lehetne kender-lenbevéltő-nyeret felállítani például Sellyén, Vajszlón, Szigetváron csak kényes tartamra évente éppen úgy, amint dohánybevéltőhelyeket állítanak föl? ... S miért van az, hogy minden kultúrnp teljes erővel felkarolja a népművészeteket, csak nálunk kell világraszóló, gyönyörű népies munkáknak a tökéletes semmibevevés és szervezletlenség miatt teljesen kipusztulniok? Itt van például az egykor Amerikát bejárt híres *ormánysági-szöttes*. Ha kosarfonó-*ipar létesítésére* ad az államkormányzat összegeket, miért nem jut annak a népművészetnek felkarolására is némi *gond* legalább, ami századok óta volt, önérejből nagy hírre vergődött s öngyámolt-alan-ságunkból éppen a kihalt szélén áll? Nem lehetne Budapesten gondos és szakértő kezek alatt egy népművészeti áruarnokot felállítani? Nem lehetne oda külföldi látogatókat is elvezetni s raj-

tuk keresztül talán a külföldre is utat tatalni? Nem lehetne, oh divatnak élő fajom, az uriházakban divatba hozott kalotaszegi szobácskát ormánysági függönyökkel, ágy-, asztalterítőkkel, vánkosbuzatokkal, asztalfutókkal ellátni? Hidd el, ha mindent, ami magyar, csak múzeumokban akarsz látni, odakerülhet egyszer — fajod is.

c) Hogy a kereskedelmi forgalom terén mit lehetne nyujtani népünknek: annyira a politika dolga, hogy ennek megtárgyalását másokra kell hagynom.

Néhány szempont vázlatos érintéssel próbáltam hozzányulni az „egyke“-probléma gyógyítási módjainak megbeszéléséhez. Érzem, hogy mindaz, amit eddig mondiam, a sebnek csak külsőleges kezelése volna s a betegség — ott marad még mindig. Hát igazán nincs földi eszköz gyógyítására? Nincs. Egy bizonyos *lelkiségről* van itt szó, amit csak lelki úton tudok meggyógyítani. A lelkét pedig csak úgy tudom meggyógyítani, ha odaállítom Valaki elé öntudatos, eszmenyeket látó, állandó felelősségre. Azt mondják, hogy a betegség: ragály. Én azt hiszem, lelki téren az egészség is az. A sebet kivágni nem tudom. De egyet megtehetnek. Odaállhatok azoknak seregébe, akik öntudatosan hadat üzennek mindannak, ami szemny akar a test, akár a lélek világában, akiknek látomásuk van fajuknak dicsőséges jövődjéről s akik örvendező szívvel veszík fel a keresztet ezért a dicsőbb jövőndőért.

Összinte tisztelettel vagyok szerkesztő úrnak kész szolgája.

Kakies, 1928. november 28.

Kiss Géza ref. lelkész.

